
DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2020.v461.05>

Jarosław Bąbka*

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8675-553X>

e-mail: j.babka@wpps.uz.zgora.pl

O POTRZEBIE ZMIAN W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH STUDENTÓW PEDAGOGIKI

THE NEED TO CHANGE THE SCOPE OF SHAPING SOCIAL COMPETENCE IN STUDENTS OF EDUCATIONAL STUDIES

Keywords: education, social competence, young people in the early adulthood.

The paper presents the results of the research on social competence in students of educational studies at the University of Zielona Góra, who major in school counselling and social rehabilitation and prevention. In the study, the author used the social competence questionnaire KK-A(M), the standardized research tool elaborated by Anna Matczak, as well as a questionnaire developed by the author for analysing the social competence effects achieved by teachers in classes they conduct. The analysis and interpretation of the results speak for the average level of social competence in students in intimate situations, social exposure, and in situations related to assertiveness. The correlation analysis enabled establishing connections between educational activities that aim at shaping social competence in students as determined in educational effects and the actual level of social competence in students in intimate situations, social exposure and in situations related to assertiveness. The correlations show low and weak interdependence between the isolated variables.

* **Jarosław Bąbka** – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego; zainteresowania naukowe: dotyczą problematyki edukacji osób z niepełnosprawnością oraz społecznej inkluzji.

O POTRZEBIE ZMIAN W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH STUDENTÓW PEDAGOGIKI

Słowa kluczowe: edukacja, kompetencja społeczna, młodzi ludzie w okresie wczesnej dorosłości.

W artykule przedstawiono wyniki badań dotyczących kompetencji społecznej studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego ze specjalizacji doradztwa szkolnego oraz rehabilitacji i profilaktyki społecznej. W badaniu autor wykorzystał kwestionariusz kompetencji społecznej KK-A(M), będący podstawowym narzędziem badawczym opracowanym przez Annę Matchak, oraz kwestionariusz opracowany przez autora w celu analizy efektów kompetencji społecznej osiągniętych przez nauczycieli podczas prowadzonych przez nich lekcji. Analiza i interpretacja wyników badania potwierdza średni poziom kompetencji społecznej studentów w sytuacjach intymnych, społecznych i wymagających asertywności. Analiza korelacji umożliwiła ustalenie związków między działalnością edukacyjną zmierzającą do kształtowania kompetencji społecznej studentów określoną w efektach kształcenia i rzeczywistym poziomem kompetencji społecznej studentów w sytuacjach intymnych, społecznych i wymagających asertywności. Korelacje pokazują niską i słabą zależność między wyodrębnionymi zmiennymi.

Wprowadzenie

Problem kompetencji społecznych od dawna budzi zainteresowanie badaczy. Trudno się temu dziwić, bowiem kompetencje społeczne potrzebne są każdemu człowiekowi, aby mógł funkcjonować w różnych sytuacjach zawodowych oraz życiowych, a także wchodzić w relacje społeczne z innymi ludźmi. W Polsce są podejmowane badania kompetencji społecznych różnych grup, np. młodzieży ze szkół publicznych i katolickich (Chrost 2012), osób z niepełnosprawnością intelektualną (Baczała 2012), studentów zaangażowanych w wolontariat (Kanios 2008), studentów studiów medycznych, społecznych i humanistycznych (Mroczek i inni 2016; Wierzejska 2016). Badacze zachodni podejmują problematykę kompetencji społecznych pod kątem modeli (Cavel 2010), sposobów ich kształtowania (Domitrovich, Durlak, Staley, Weissberg 2017; Halberstadt, Denham, Dunsmore 2001), a także możliwości pomiaru (Calaguas, Dizon 2011).

W obliczu przemian cywilizacyjnych i społeczno-kulturowych dostrzega się tzw. lukę polegającą na tym, że pojawiającym się nowym wyzwaniom nie

odpowiadają ludzkie umiejętności. Możliwości rozwiązania tych problemów upatruje się między innymi w kształtowaniu u dzieci, młodzieży, a także dorosłych kompetencji społecznych (Bąbka 2012, s. 95-103). W opracowaniu skoncentrowano się na kompetencjach społecznych studentów pedagogiki, wobec których oczekuje się umiejętności interpersonalnych, dobrych relacji z wychowankami i ich rodzicami, odnajdywania się w różnych sytuacjach ekspozycji społecznej, a także realizowania zamierzeń edukacyjnych. Intencjonalny proces kształcenia studentów pedagogiki, w którym uwzględniono efekty dotyczące kompetencji społecznych, zgodnie z wytycznymi Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, a później Polskiej Ramy Kwalifikacji, rodzi potrzebę diagnozy uzyskiwanych rezultatów (Dz.U., 2011, nr 253, poz. 1520; Dz.U., 2016, poz. 1594; Dz.U., 2018, poz. 2218). Celem opracowania jest ukazanie poziomu kompetencji społecznych studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego w sytuacjach intymnych, ekspozycji społecznej oraz związanych z asertywnością. Ponadto ważne jest ustalenie współzależności pomiędzy działaniami edukacyjnymi ukierunkowanymi na realizację efektów społecznych przewidzianych w programie kształcenia a kompetencjami społecznymi studentów pedagogiki.

Kompetencje społeczne – pojęcie, komponenty, uwarunkowania oraz funkcje

Szerokie ujęcie kompetencji społecznych pozwala je traktować jako wytwór gromadzonych przez jednostkę doświadczeń w różnych sytuacjach, zestaw umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej, a także umożliwiających społeczne funkcjonowanie (Cavell 2010, s. 111-122). W polskiej literaturze przedmiotu u podstaw rozważań dotyczących kompetencji społecznych znajdują się ujęcia Michaela Argyle'a (2001), Daniela Golemana (1999) oraz Anny Matczak (2001). Według Michaela Argyle (2001, s. 133) kompetencja społeczna to „zdolność, posiadanie niezbędnych umiejętności do tego, by wywrzeć pożądaną wpływ na innych ludzi w sytuacjach społecznych”. Na kompetencję społeczną składają się: asertywność, gratyfikacja, wsparcie, komunikacja niewerbalna, komunikacja werbalna, empatia, współpraca, uwaga poświęcona innym, czynniki poznawcze, strategie rozwiązywania problemów oraz autoprezentacja (Argyle 1998, s. 82-88; 2001, s. 133). Z koncepcją Argyle koresponduje ujęcie Anny Matczak (1997, s. 9-36), według której, kompetencje społeczne „to nabyte umiejętności warunkujące efektywność funkcjonowania w sytuacjach społecznych (...) Są to, inaczej mówiąc, umiejętności radzenia sobie z innymi ludźmi – rozumienia ich, trafnego przewidywania ich zachowań, wpływania na nich, współdziałania, kierowania itd.” Autorka wyróżniła trzy typy sytuacji społecznych wymagających wykorzystania

przez jednostkę kompetencji społecznych: intymne, ekspozycji społecznej oraz związane z asertywnością. Sytuacje intymne dotyczą bliskich kontaktów interpersonalnych. Sytuacje ekspozycji społecznych uwzględniają bycie w centrum uwagi oraz oceny przez innych ludzi. Z kolei sytuacje wymagające asertywności umożliwiają realizację własnych potrzeb bez naruszania praw innych ludzi. Umiejętność asertywnego postępowania jest jednym z czynników warunkujących dobre samopoczucie oraz zdrowie psychiczne jednostki (Matczak 2001). Daniel Goleman (1999) wiąże kompetencje społeczne ze sferą emocjonalną. Autor wyróżnił pięć podstawowych kompetencji emocjonalnych i społecznych: (1) samoświadomość, (2) samoregulacja, (3) motywacja, (4) empatia, (5) umiejętności społeczne.

Kryteria ustalania komponentów kompetencji społecznych różnią się od siebie. Rozbieżność stanowisk wiąże się z wielością uwzględnianych przez badaczy właściwości ludzkiego zachowania, które składają się na społeczne kompetencje, jak i przypisywaniem im określonych funkcji. Problematyczna jest kwestia oddzielenia czynników intrapsychicznych, które są uważane za warunkujące kompetencje społeczne od umiejętności będących jej wyznacznikami. W tym zakresie brakuje zgodności. Autorzy wśród dyspozycji wewnętrznych (intrapsychicznych) mających wpływ na kompetencje społeczne wymieniają: zdolność poznawczą (inteligencję), wiedzę, doświadczenie, pozytywną samoocenę, cechy osobowości np. ekstrawertyczność (Argyle 1998; Jakubowska 1996; Matczak 2001; Smółka 2008). Kompetencje społeczne pełnią różne funkcje, np. sprzyjają adaptacji, budowaniu więzi emocjonalnych z ludźmi, definiowaniu relacji, współpracy, porozumiewaniu się, realizacji określonych celów (Argyle 1998, s. 100-101; Jakubowska 1996, s. 38; Hensley, Powell, Lamke, Hartman 2007, s. 106-108). Dla niniejszych rozważań szczególne znaczenie ma przesłanka, że kompetencje społeczne człowieka podlegają zmianom, że można na nie wpływać poprzez trening społeczny, w tym poprzez działania edukacyjne (Domitrovich, Durlak, Staley, Weissberg 2017, s. 13-32). Z przeglądu badań wynika, że studenci różnych kierunków (medycznych, technicznych i społecznych) przejawiają braki w kompetencjach społecznych (Mroczek i in. 2016, s. 308-312; Wierzejska 2016, s. 155-168). Świadczy to o nieefektywnym procesie kształcenia, co rodzi potrzebę zwrócenia większej uwagi na tę stronę profesjonalnego przygotowania absolwentów do pracy zawodowej oraz życia.

Metodologia badań własnych

Przedmiotem badań są kompetencje społeczne studentów pedagogiki. W badaniach wykorzystano metodę szacowania (Łobocki 2000, s. 81). W celu zbadania kompetencji społecznych wykorzystano wystandaryzowane narzędzie

dzie badawcze Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS-A(M) (Mataczak 2001, s. 10-23). Kwestionariusz składa się z dziewięćdziesięciu pozycji, w tym sześćdziesięciu uwzględniających różne czynności w sytuacjach społecznych, które badani oceniali w czterostopniowej skali (1 – zdecydowanie słabo, 2 – raczej słabo, 3 – nieźle, 4 – zdecydowanie dobrze), a także trzydziestu pozycji niediagnostycznych. Rzetelność narzędzia wskazuje na wysokie współczynniki zgodności wewnętrznej (0,93-0,95). Trafność kwestionariusza potwierdzono na drodze analizy czynnikowej oraz porównań grupowych (Mataczak 2001, s. 15-17). Wykorzystano również kwestionariusz własnego autorstwa, który uwzględniał 11 efektów, uwzględnionych w programie kształcenia, dotyczących kompetencji społecznych, ocenianych przez studentów w pięciostopniowej skali (od 1 – bardzo niski do 5 – bardzo wysoki).

Badaniami objęto wszystkich studentów drugiego stopnia studiów magisterskich o specjalności pedagogika opiekuńcza i profilaktyka społeczna oraz edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna, którzy ze względu na charakter pracy powinni dysponować wysokimi społecznymi kompetencjami. Przeanalizowano 100 kwestionariuszy do oceny kompetencji społecznych studentów oraz realizowanych w toku studiów efektów kształcenia. W badaniach wzięły udział wyłącznie kobiety (100%) w wieku 23-27 lat życia. Badania ukierunkowano na zgromadzenie odpowiedzi na następujące problemy badawcze: Jaki jest poziom kompetencji społecznych studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego, a w szczególności: (1) jaki jest poziom kompetencji w sytuacjach intymnych, (2) jaki jest poziom kompetencji warunkujących efektywność w sytuacjach ekspozycji społecznej? (3) jaki jest poziom kompetencji warunkujących asertywność?, (4) Czy i jaka jest współzależność pomiędzy realizacją efektów społecznych uwzględnionych w programie kształcenia a kompetencjami studentów, ujawnianymi w sytuacjach bliskiego kontaktu interpersonalnego, sytuacjach ekspozycji społecznej oraz sytuacjach wymagających asertywności. W celu obliczenia współczynnika korelacji r Pearsona zastosowano program statystyczny SPSS – PS Imago w wersji 5.0.

Kompetencje społeczne studentów pedagogiki – analiza wyników badań

Trzy kategorie kompetencji społecznych, tj. poziom niski, przeciętny i wysoki zostały wyróżnione zgodnie z procedurą obliczania wyników surowych dla Kwestionariusza Kompetencji Społecznych KKS (Mataczak 2007, s. 60-61). Kompetencje społeczne dotyczące sytuacji intymnych uwzględniają umiejętności związane z nawiązywaniem bliskich oraz przyjacielskich relacji oraz

funkcjonowaniem w związku. Najwyższy odsetek badanych (63%) charakteryzuje się przeciętnym poziomem kompetencji intymnych. Co piąty badany (22%) uzyskał wyniki świadczące o wysokim poziomie kompetencji intymnych. Niewielki odsetek badanych studentów (15%) charakteryzuje się niskim poziomem kompetencji społecznych w sytuacjach bliskiego kontaktu interpersonalnego. Młodzież kończąca studia powinna posiadać umiejętności funkcjonowania w sytuacjach ekspozycji społecznych, co wiąże się z wystąpieniami publicznymi, udziałem w spotkaniach z rodzicami. U ponad połowy badanych studentów stwierdzono przeciętny poziom kompetencji społecznych w zakresie ekspozycji społecznych (56%). Co czwarty badany (24%) uzyskał wyniki świadczące o niskim poziomie kompetencji w sytuacjach ekspozycji społecznych, a co piąty (20%) wyniki świadczące o wysokim poziomie. Psychospołeczne funkcjonowanie jednostki zależy od kompetencji wymagających asertywności, które uwzględniają umiejętności związane z dbaniem o własne potrzeby, przekonywaniem innych ludzi do swoich racji. Większość badanych studentów deklaruje przeciętny poziom kompetencji związanych z asertywnością (68%). Tylko co piąty student (19%) deklarował wysoki poziom kompetencji w tym zakresie. Z kolei niski poziom stwierdzono u 13% badanych.

Z badawczego punktu widzenia istotne było uzyskanie wiedzy na temat oceny realizacji przez nauczycieli akademickich efektów w zakresie kompetencji społecznych, uwzględnionych w programie kształcenia (Tabela 1).

Tabela 1

Ocena przez studentów realizacji przez nauczycieli akademickich efektów w zakresie kompetencji społecznych

Kompetencje społeczne kształtowane na zajęciach dydaktycznych	Średnia ocena
Pogłębianie świadomości swojej wiedzy	2,38
Rozumienie potrzeby ciągłego rozwoju osobistego i zawodowego	2,24
Gotowość do podejmowania wyzwań zawodowych i osobistych	2,22
Wytrwałość w podejmowaniu indywidualnych i zespołowych działań	2,17
Zaangażowanie we współpracę i przyjmowanie wspólnych celów działania	2,40
Umiejętność podejmowania roli lidera w zespole	2,03
Odnaczanie się rozważą, dojrzałością i zaangażowaniem w planowanie i realizowanie działań pedagogicznych	2,12
Przekonanie o konieczności zachowania się w sposób profesjonalny oraz przestrzeganie etyki zawodowej	2,35
Poszukiwanie optymalnych rozwiązań i możliwości korygowania nieprawidłowych działań pedagogicznych	2,40
Odnaczanie się odpowiedzialnością za własne przygotowanie się do pracy, podejmowane decyzje, realizowane zadania oraz ich skutki	2,59
Gotowość do komunikowania się i współpracy z otoczeniem oraz do aktywnego uczestnictwa w grupach i organizacjach realizujących działania pedagogiczne	2,39

Źródło: opracowanie własne.

Z danych w tabeli wynika, że najwyżej został oceniony przez studentów poziom realizacji efektu dotyczącego odznaczania się odpowiedzialnością za własne przygotowanie do pracy, podejmowane decyzje, realizowane zadania oraz ich skutki ($M = 2,59$). Nieco niżej zostały ocenione efekty dotyczące: poszukiwania optymalnych rozwiązań i możliwości korygowania nieprawidłowych działań pedagogicznych ($M = 2,40$); zaangażowania we współpracę i przyjmowania wspólnych celów działania ($M = 2,40$), a następnie gotowości do komunikowania się i współpracy z otoczeniem oraz do aktywnego uczestnictwa w grupach i organizacjach realizujących działania pedagogiczne ($M = 2,39$). Najniżej został oceniony poziom realizacji efektu dotyczącego umiejętności podejmowania roli lidera w zespole ($M = 2,03$), co może dziwić z tego względu, że ta dyspozycja bardzo mocno związana jest z kompetencjami społecznymi oraz jest niezbędna każdemu pedagogowi.

W dalszej kolejności ustalono współczynniki korelacji r Pearsona dotyczące związków pomiędzy realizacją przez nauczycieli efektów w zakresie kompetencji społecznych a kompetencjami studentów w sytuacjach intymnych, związanych z ekspozycją społeczną oraz asertywnością (Tabela 2).

Tabela 2

Wartość współczynnika korelacji r Pearsona¹

Umiejętności społeczne kształtowane w ramach zajęć akademickich	Kompetencje społeczne		
	Intymne	Ekspozycji społecznej	Związane z asertywnością
Pogłębiania świadomość swojej wiedzy	0,279	-	0,274
Rozumienie potrzeby ciągłego rozwoju osobistego i zawodowego	0,151	0,129	0,255
Gotowość do podejmowania wyzwań zawodowych i osobistych	0,137	0,139	-
Wytrwałość w podejmowaniu indywidualnych i zespołowych działań	-	0,163	0,175
Zaangażowanie we współpracę i przyjmowanie wspólnych celów działania	-	0,291	0,142
Umiejętność podejmowania roli lidera w zespole	-	0,325	0,174
Odnaczanie się rozważą, dojrzałością i zaangażowaniem w planowanie i realizowanie działań pedagogicznych	0,135	-	0,236

¹W tabeli odnotowano współczynniki korelacji większe niż 0,1 umożliwiające opis siły związku między zmiennymi co najmniej jako słaby (por. Cohen 1988, s. 78-81).

Przekonanie o konieczności zachowania się w sposób profesjonalny oraz przestrzeganie etyki zawodowej	-	0,242	0,231
Poszukiwanie optymalnych rozwiązań i możliwości korygowania nieprawidłowych działań pedagogicznych	0,156	0,125	-
Odnaczanie się odpowiedzialnością za własne przygotowanie się do pracy, podejmowane decyzje, realizowane zadania oraz ich skutki	-	-	0,123
Gotowość do komunikowania się i współpracy z otoczeniem oraz do aktywnego uczestnictwa w grupach i organizacjach realizujących działania pedagogiczne	0,214	0,293	0,171

Źródło: opracowanie własne.

Zinterpretowane zostaną te współzależności dla których odnotowano najwyższe wartości współczynników korelacji. W badanej grupie istnieje współzależność pomiędzy pogłębianiem u studentów świadomości własnej wiedzy a kompetencjami warunkującymi efektywność w sytuacjach intymnych ($r = 0,279$) oraz kompetencjami związanymi z asertywnością ($r = 0,274$). Wspólna wariancja obu zmiennych nie przekracza 9%. Im wyżej były oceniane działania nauczycieli pod kątem pogłębiania u studentów świadomości własnej wiedzy, tym wyższy był ich poziom kompetencji społecznych wymagających interpersonalnych stosunków oraz asertywności. Wyniki badań świadczą o tym, że im wyższy poziom uczenia się studentów we współpracy oraz przyjmowanie przez nich wspólnych celów działania, tym wyższy poziom ich kompetencji w zakresie ekspozycji społecznych ($r = 0,291$). Wspólna wariancja obu zmiennych nie przekracza 9%. Odnotowano współzależność pomiędzy umiejętnością podejmowania roli lidera a poziomem kompetencji ekspozycji społecznej ($r = 0,325$). Wspólna wariancja obu zmiennych przekracza 9%. Można przypuszczać, że występowanie studentów na zajęciach w roli lidera sprzyja prezentowaniu własnych poglądów, wywieraniu wpływu na innych, rozwiązywaniu konfliktów czy też angażowaniu się w kreowanie kultury organizacyjnej instytucji, co wiąże się z funkcjonowaniem w sytuacjach ekspozycji społecznej. Odnotowano współzależność pomiędzy gotowością studentów do komunikowania się i współpracy z otoczeniem oraz do aktywnego uczestnictwa w grupach i organizacjach realizujących działania pedagogiczne oraz poziomem kompetencji w sytuacjach ekspozycji społecznych ($r = 0,293$). Wspólna wariancja obu zmiennych nie przekracza 9%. Im studenci częściej gromadzą doświad-

czenia dotyczące współpracy ze środowiskiem w ramach praktyk, a także nawiązują samodzielnie kontakty z instytucjami i stowarzyszeniami, tym dysponują większym potencjałem umiejętności składających się na kompetencje dotyczące sytuacji ekspozycji społecznych.

Dyskusja wyników badań

Odsetki badanych studentów skumulowały się w kategorii przeciętny poziom kompetencji społecznych odpowiadających sytuacjom bliskich kontaktów interpersonalnych, ekspozycji społecznej oraz asertywności. Uzyskane wyniki są zbliżone do danych charakteryzujących kompetencje społeczne młodzieży licealnej (Chrost 2012), studentów działających w wolontariacie (Kanos 2008), a także studentów z innych uczelni, w tym z kierunków medycznych, technicznych oraz społecznych (Mroczek, Zarek, Rudnicki, Wolińska, Pawlak, Dyk, Kotwas, Kurpas 2016, s. 308-312; Wierzejska 2016, s. 155-168). Ponieważ przywoływane wyniki badań dotyczą osób z tego samego kręgu kulturowego, to można wnioskować, że stwierdzony poziom kompetencji społecznych studentów pedagogiki nie jest jedynie regionalną specyfiką. Rodzi się wątpliwość czy nie powinniśmy oczekiwać wyższego odsetka studentów charakteryzujących się wysokim poziomem kompetencji społecznych, skoro podlegali oni celowemu procesowi kształtowania kompetencji społecznych. Oceny studentów realizacji przez nauczycieli akademickich efektów w zakresie kompetencji społecznych nie były jednak wysokie. Wątpliwości budzi np. niska ocena przez badanych studentów poziomu realizacji efektu dotyczącego kształtowania umiejętności liderek stricte związanej z kompetencjami społecznymi. Z Raportu Wydziału Pedagogiki, Psychologii i Socjologii na temat Weryfikacji Efektów Kształcenia (2017) wynika, że kompetencje społeczne stanowią najtrudniejszy dla nauczycieli akademickich obszar oceny studentów. Nauczyciele nie posiadają narzędzi do weryfikacji efektów w zakresie kompetencji społecznych. Konfrontacja uzyskanych danych z wynikami innych autorów pozwala przypuszczać, że aktualny system kształtowania i monitorowania kompetencji społecznych u studentów pedagogiki nie jest zadowalający (Mroczek i in. 2016; Wierzejska 2016). W praktyce priorytetowa okazała się być weryfikacja wiedzy i umiejętności studentów przewidzianych w programie kształcenia.

Analizy korelacyjne dotyczą przyjętego założenia, że kompetencje społeczne można budować poprzez trening laboratoryjny, w tym działania edukacyjne. Uzyskane korelacje wskazują na niskie i słabe współzależności pomiędzy realizacją efektów społecznych na zajęciach akademickich a kompetencjami społecznymi studentów. Wszystkie korelacje są dodatnie. Interpretacja analiz korelacyjnych pozwala wnioskować, że pogłębianie u studentów

świadomości własnej wiedzy, uwrażliwianie ich na wykorzystanie jej w relacjach z innymi osobami sprzyja rozwojowi kompetencji intymnych oraz kompetencji związanych z asertywnością. Uczenie się studentów we współpracy oraz przyjmowanie przez nich wspólnych celów działania wiąże się również z rozwojem kompetencji w zakresie ekspozycji społecznej. Zajęcia ukierunkowane na wyposażenie studentów w umiejętność pracy w grupie oraz przyjmowanie roli lidera, który ustala zasady działania wiąże się ze wzrostem kompetencji społecznych, szczególnie w przypadku kompetencji związanych z ekspozycją społeczną. Im studenci gromadzą więcej doświadczeń związanych ze współpracą z środowiskiem w ramach praktyk, nawiązują samodzielnie kontakty z instytucjami i stowarzyszeniami, tym dysponują większym zasobem umiejętności składających się na kompetencje dotyczące ekspozycji społecznej. Nabywanie kompetencji społecznych przez człowieka jest uwarunkowane splotem różnych czynników. W badaniach skoncentrowano się jedynie na wyizolowanym, choć istotnym z pedagogicznego punktu widzenia źródle kompetencji społecznych, jakim są działania edukacyjne. Kompetencje społeczne studentów stanowiły pochodną ich zdolności poznawczej, doświadczeń, cech osobowości, których w badaniach nie uwzględniono.

Zakończenie

Niniejszy tekst stanowi podstawę do dyskusji na temat wypracowania systemu kształtowania i ewaluacji kompetencji społecznych studentów pedagogiki. Efekty w zakresie kompetencji społecznych studentów pedagogiki warto wyprowadzić z istniejących w literaturze teoretycznych modeli, uwzględnić zajęcia sprzyjające ich kształtowaniu, a także dokonywać pomiaru. Pożądane byłoby uwzględnienie kompetencji społecznych zarówno specyficznych, tj. wynikających z profilu zawodowego oraz kompetencji niespecyficznych, odpowiadających szeroko pojętej aktywności życiowej absolwenta wchodzącego w dorosłość. Postępujący proces ograniczania u młodego pokolenia bezpośrednich kontaktów międzyludzkich na skutek rozwoju technologii informatycznych, a także stylu życia w wirtualnej rzeczywistości oznacza, że kolejne generacje studentów mogą przejawiać trudności dotyczące nawiązywania i podtrzymywania bezpośrednich relacji, autoprezentacji, negocjowania, współdziałania, wywierania wpływu na innych.

Literatura | References

- ARGYLE M. (1998), Zdolności społeczne, [w:] Psychologia społeczna w relacji Ja – Inni, red. S. Moscovici, tłum. M. Cielecki, WSiP, Warszawa, s. 77-104.
- ARGYLE M. (2001), Psychologia stosunków międzyludzkich, tłum. W. Domachowski, PWN, Warszawa.
- BACZAŁA D. (2012), Niepełnosprawność intelektualna a kompetencje społeczne, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.
- BĄBKA J. (2012), Zachowania kooperacyjne w sytuacjach zadaniowych u młodzieży w okresie wczesnej adolescencji. Analiza porównawcza młodzieży pełnosprawnej i z różnymi ograniczeniami sprawności, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- CAVELL T. (1990), Social adjustment, social performance, and social skills: A Tri-Component model of Social Competence, „Journal of Clinical Child Psychology”, 19(2), s. 111-122.
- CHROST M. (2012), Kompetencje emocjonalne i społeczne, Akademia Ignatianum Wydawnictwo WAM, Kraków.
- COHEN J. (1988), Statistical power analysis for the behavioral sciences. Edition. 2nd., Lawrence Erlbaum Associates, New York.
- DOMITROVICH C. E., DURLAK J. A., STALEY K. C., WEISSBERG R. P. (2017), Social-Emotional Competence: An Essential Factor for Promoting Positive Adjustment and Reducing Risk in School Children, „Child Development” 88(2), s. 13-32.
- GOLEMAN D. (1999), Inteligencja emocjonalna w praktyce, tłum. A. Jankowski, Media Rodzina, Poznań.
- HALBERSTADT A. G., DENHAM S. A., DUNSMORE J. C. (2001), Affective Social Competence, „Social Development”, 10(1), s. 79-119.
- HENSLEY M., POWELL W., LAMKE S., HARTMAN S. (2007), The Well-Managed Classroom, Boys Town Press, Nebraska.
- JAKUBOWSKA U. (1996), Wokół pojęcia „kompetencja społeczna” – ujęcie komunikacyjne, „Przegląd Psychologiczny”, nr 39, s. 29-40.
- KANIOS A. (2008), Społeczne kompetencje studentów do pracy w wolontariacie, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- ŁOBOCKI M. (2009), Metody i techniki badań pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

- MATCZAK A. (1998), Preferencje zawodowe młodzieży a kompetencje społeczne, „Psychologia Wychowawcza”, nr 41, s. 28-36.
- MATCZAK A. (2001), Kwestionariusz Kompetencji Społecznych. Podręcznik, Pracowania Testów Psychologicznych, Warszawa.
- MROCEK B., ZAREK A., RUDNICKI J., WOLIŃSKA W., PAWLAK I., DYK T., KOTWAS A., KURPAS D. (2016), Social competence of physicians and medical students – a preliminary report, *Family Medicine&Primary Care Erview*, 18(3), s. 308-312.
- PREŚ K. (2015), Kompetencje społeczne studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego, praca magisterska napisana pod kierunkiem dra hab. Jarosława Bąbki.
- RAPORT Weryfikacja Efektów kształcenia (2016), Wydział Pedagogiki Psychologii i Socjologii.
- SMÓŁKA P. (2008), Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych, Wolters Kluwer, Warszawa.
- WIERZEJSKA J. (2016), Kompetencje społeczne studentów kierunków technicznych i społecznych, „Studia Edukacyjne”, nr 39, s. 155-168.